

# *Národní archiv v roce 2010*

*/ Eva Drašarová /*

## *Úvod*

Texty s dobrými předmluvami prý nebývají nejlepší. S tímto na paměti je nutno se vypořádat s očekáváními, která se v roce 2010 z velké části naplnila. Předvídali jsme i věci nesnadno ovlivnitelné, přesto kruciální. Ale nenechali jsme se jen unášet vírem událostí, snažili jsme se i jít. Nyní na pár chvil vystupujeme z proudu času, abychom si řekli, kde se nacházíme.

Vnější rámec našeho konání se stává čím dál více nepřehlednější a nejistější ve všech směrech. Rozpočtová nedostatečnost se usadila „jen“ na minus 1,7 mil. Kč (bylo hůře), ale... vázaly se a nevrátily se mzdové prostředky ve výši 5 % (a je hůře). Naštěstí opatření směřující k vyrovnaní disproporce ve mzdovém objemu zůstala jen na nás. Proto má v archivu ještě kdo pracovat. V krizových situacích nás mateřský resort však nenechal padnout a např. pomohl odstranit následky vyšší moci. Poskytl pomoc při průnicích spodní vody, bloudící díky stavbě tunelu Blanka přes depozitáře budovy na Třídě Milady Horákové, i při masivních průrazech skleněných světlíků, keramických obkladů a kouřovodů kroupami v budově na Chodovci.

„Škudlili“ jsme a zároveň připravovali velkorysý projekt pro archivnictví dalších staletí. Elektronické úřadování je úzce propojené s elektronickými spisovnicemi a elektronickými archivy. Po mnoha peripetiích a zvratech se podařilo získat financování Národního digitálního archivu z prostředků Evropské unie. Data státu budou v bezpečí, v souladu s připravenou legislativou a logikou. Další projekt záchrany retrospektivních informací pro společnost, Hromadné odkyselování archivních a knihovních fondů České republiky, stále ještě čeká na vyhlášení výzvy pro podávání žádostí o financování z programů EHP/Norsko. Naopak se dokončily s vynikajícími výsledky významné projekty vědy a výzkumu a získaly se nové. Všechny korelují s úkoly celého oboru, řeší akutní problémy a mj. přináší žádoucí mimorozpočtové zdroje na rozvojové počiny i na pořízení často základního přístrojového vy-

bavení, které si archiv dlouho nemohl dovolit. Dokonce jsme na rok 2011 obdrželi institucionální podporu vědy.

Je opravdu těžké dostát se ctí posláním, které přísluší zařízení s názvem Národní archiv. Jsme nesrovnatelně menší a podfinancovaní ve srovnání s paměťovými institucemi v zemi, jako jsou Národní muzeum, Národní knihovna či Národní divadlo. Kampaňovitě šetřící akce ještě před krizí a mizérie k ní skutečně patříící snad už jako reprezentanti „sedmi hubených let“ odešly i s těmi sedmi hubenými herkami, kam patří. Alespoň vše nasvědčuje tomu, že provoz tří jednotek Národního archivu, Státního oblastního archivu v Praze a Odboru archivní správy a spisové služby Ministerstva vnitra v našich areálech, je pro rok 2011 zabezpečen. Potýkání se finančními problémy dosud spočívalo na bedrech ekonomů a ředitelky, základní funkčnost nebyla narušena a všechny plánované úkoly byly vždy splněny. Mj. byla v uplynulém roce zavedena plnohodnotná elektronická spisová služba, zpřístupnili jsme veřejnosti řadu informací dálkovým způsobem, archiváři se naučili pracovat v týmu mimo liniové řízení i při zpracování klíčových velkých fondů. Se ctí plníme povinnosti, kvůli kterým archiv existuje. Polovinu pracovního času věnujeme absenčnímu i prezenčnímu využívání archiválií občany a veřejnou správou. Přesto tu nadále zůstává velké riziko do budoucna, a to v personální oblasti. Snížené platy zpravidla příliš nemotivují...

## *Personální situace*

Personální situace Národního archivu se potýká s trvalým problémem snižování počtu systemizovaných míst. Trvá trend snižovat personální stav a navyšovat povinnosti. Propad v posledních deseti letech je ze 168 systemizovaných míst na 142. Nárůst spravovaných fondů je z 103 564,92 bm v roce 2000, na 118 534,77 bm v roce 2010. O nárůstu povinnosti např. v oblasti předarchivní péče, či výzkumu viz příslušné kapitoly zpráv o činnosti, tuto nevyjímaje.

## *Evidence archiválií*

K 31. 12. 2010 spravoval Národní archiv ve své základní evidenci celkem 1 826 archivních souborů v rozsahu 118 534,77 bm (oproti stavu k 31. 12. 2009 se jedná o nárůst o 41 archivních souborů a 1827, 32 bm). Z uvedených 1 826 archivních souborů bylo celkem 1 777 souborů (114 169,85 bm) evidováno jako

soubory v přímé péči archivu, 4 souborů (4 323,72 bm) bylo uloženo na základě depozitní smlouvy, 4 archivní soubory Národního archivu (41,20 bm) byly na základě smlouvy uloženy mimo archiv. V roce 2010 bylo provedeno celkem 428 aktualizací evidenčních listů NAD, které se týkaly 236 archivních souborů. Do evidence archivních pomůcek bylo v roce 2010 zapsáno celkem 10 nových archivních pomůcek a 2 dodatky k již existujícím archivním pomůckám. V roce 2010 nebyly v evidenci archivních pomůcek zrušeny žádné archivní pomůcky.

V základní evidenci NAD archiválií uložených mimo archivy a kulturně vědecké instituce evidoval archiv k 31. 12. 2010 celkem 4 archivní fondy o celkové metrāži 12,72 bm.

Do evidence vnějších přírůstků a úbytků bylo zapsáno celkem 240 vnějších změn uskutečněných v roce 2010 (tj. o 3 více než v roce 2009). Celkem bylo evidováno 218 přírůstků (207 přírůstků výběrem a 11 přírůstků delimitací) a 22 úbytků.

Do druhotné evidence předalo v roce 2010 údaje ze své základní evidence celkem 20 archivů a 6 kulturně vědeckých institucí. Celkem 5 archivů (Archiv Akademie věd ČR, Archiv hlavního města Prahy, Archiv Národního technického muzea, Archiv Pražského hradu a Literární archiv Památníku národního písemnictví) předalo v roce 2010 Národnímu archivu 17 stejnopisů svých archivních pomůcek v listinné podobě (5 pomůcek bylo předáno současně i v digitální podobě).

K 31. 12. 2010 měl Národní archiv ve své péči celkem 1 národní kulturní památku a 25 archivních kulturních památek.

## *Výběr archiválií ve skartačním řízení*

Seznam veřejnoprávních původců v předarchivní péči, uveřejňovaný již několik let na internetové stránce Národního archivu, byl v 2. polovině roku 2010 aktualizován. Celkový počet veřejnoprávních původců poklesl na 321. Z uvedeného počtu všech veřejnoprávních původců v zákonné kompetenci Národního archivu byl, jako v minulém roce, převeden se souhlasem Odboru archivní správy a spisové služby do přenesené péče státních oblastních archivů stejný počet 147 původců.

U dalších 29 veřejnoprávních původců náležejících ze zákona do péče Národního archivu byla přenesena na oblastní archivy péče pouze o pobočky a regionální pracoviště, zatímco ústředí zůstávají v péči Národního archivu. Ve srovnání s rokem 2009 se počet těchto původců snížil o tři. To sou-

visí nepochybně s přechodem na zavedení centrální elektronické spisové služby u těchto původců, kdy pobočky používají systémy společné s ústředími. Na rozdíl od minulých let zodpovídají za předarchivní péči u všech zbývajících 174 původců již pouze archiváři 5. oddělení, v řadě případů ovšem ve spolupráci s jinými archivními odděleními. V průběhu roku 2010 došlo naopak k předání předarchivní péče u zemědělských agentur a pozemkových úřadů Ministerstva zemědělství ČR na příslušné státní oblastní archivy. V roce 2011 budou evidovány v seznamu veřejnoprávních původců předpokládané další změny související s restrukturalizací státní správy, přičemž k rušení, spojování a vzniku institucí dojde především v rezortu školství, kultury, financí a zemědělství. Příkladem vzniku nové významné ústřední instituce je Generální finanční ředitelství, nebo Národní úřad práce. Problematiku takových nových vertikálně strukturovaných institucí bude nutné z hlediska archivů znovu řešit.

V předchozích letech oddělení významně zatěžující skartační řízení u Policie ČR, prováděném ve spolupráci s příslušnými státními oblastními archivy, bylo v roce 2010 postupně administrativně a evidenčně ukončeno. Metodická podpora bezpečnostního archivu Policie České republiky pokračovala i v průběhu roku 2010, včetně pomoci s evidencí jejich fondů vybraných v rámci skartačního řízení v předchozích letech.

Archiváři 5. oddělení provedli v roce 2010 výběr ve skartačním a mimo skartační řízení u 79 veřejnoprávních institucí (ve srovnání s rokem 2009 mírný pokles, stále však více než v předchozích letech) a sepsali při tom celkem 185 protokolů (kromě let 2007 a 2009, kdy to bylo 204 a 196 protokolů jejich počet od roku 2003 nepřesáhl 152 protokolů ročně). Oproti rokům 2007 a 2009 jeví tedy oba parametry sice mírný pokles, přesahují však oba údaje ze všech ostatních let od r. 2003. Přitom je třeba si uvědomit, že v roce 2009 byl enormní počet skartačních protokolů ovlivněn mimořádně rozsáhlým skartačním řízením u Policie ČR.

Počet původců, u nichž doposud nebylo od roku 1990 provedeno žádné skartační ani mimo skartační řízení prostřednictvím Národního archivu, se v posledních letech neustále snižuje – z 56 v roce 2009 klesl na 45 původců v roce 2010. Na základě poznatků o jednotlivých původcích víme, že v současné době je uvedený trend pozitivním projevem úspěšného působení archivářů u původců. Na rozdíl od obdobného jevu u přejímek by to však mohlo časem signalizovat i opačnou tendenci. Proto bude třeba více než doposud sledovat původce, kteří dlouhodobě resp. vůbec neprovádějí skartační řízení a vyhodnotit dosud ze strany archivu přijatá opatření.

V roce 2010 vybrali archiváři 5. oddělení u 77 veřejnoprávních původců při 178 skartačních řízeních (= počet skartačních protokolů) celkem 1039,2 bm archiválií, tedy 14,3 % z celkového množství 7 254 bm dokumentů předložených k výběru. Na rozdíl od mírného snížení počtu příslušných skartačních protokolů ve srovnání s počty z let 2007 a 2009, představuje uvedené množství navržených dokumentů v r. 2010 zcela nejvyšší hodnotu a množství vybraných archiválií po r. 2007 druhou nejvyšší hodnotu od r. 2003. Z metodického hlediska je významné, že v předchozím roce dosažený procentuální podíl vybraných archiválií z celkového počtu navržených dokumentů ve skartačním řízení zůstává na úrovni 14,2 – 14,5%. Předběžně se tato hodnota jeví pro danou skupinu původců jako optimální, v budoucnu ji bude vhodné se pokusit srovnat s dostupnými údaji o výběru analogových dokumentů v zahraničí. Ještě mírně stoupl počet skartačních protokolů, kdy nebyly vybrány žádné archiválie: v roce 2010 jich bylo pouze 58 oproti 51 protokolů v předchozím roce a mezi 22 až 28 protokoly v předchozích šesti letech. Stoupající podíl takovýchto protokolů lze interpretovat jako projev racionálnější přípravy skartačního řízení ze strany původců.

Pokračovalo mimořádně rozsáhlé skartační řízení u Ministerstva vnitra ČR, prováděné i v tomto roce atypickým a pro Národní archiv zatěžujícím způsobem: celkem bylo přímo u jednotlivých útvarů v rámci 31 skartačního řízení navrženo celkem 228,8 bm a vybráno z nich 60,7 bm. Obdobně atypické skartační řízení u Policie ČR bylo ukončeno v roce 2010 v rámci 7 skartačních řízení – v průběhu let 2009 a 2010 bylo celkem od tohoto původce navrženo 7690,3 bm a vybráno 492,7 bm archiválií (celkem 32 protokolů). Další mimořádně rozsáhlá skartační řízení, na kterých se také podílelo více archivářů, probíhala po většinu roku také u Ministerstva průmyslu a obchodu, u Vrchního státního zastupitelství, u Vrchního soudu a u Vězeňské služby ČR. Naopak převážně samostatně řešili velmi rozsáhlá a komplikovaná skartační řízení pověření archiváři především u Ministerstva pro místní rozvoj, u Výzkumného ústavu lesního hospodářství a myslivosti v. v. i. a především u Ministerstva financí, kde bylo nutné navíc řešit složité otázky právního nástupnictví, spisové rozluky a atypické privatizace dokumentů bývalého Centra kuponové privatizace a Střediska cenných papírů.

V resortu spravedlnosti jsme dále prováděli výběr archiválií v mimopražských depozitářích Skuteč a Písek. Ve spolupráci se správním archivem Ministerstva financí jsme pokračovali ve třídění a výběru dokumentů z dosud nezpracovaných celků řady poválečných fondů, které se týkají konfiskace a převodu majetků firem a jednotlivých občanů do znárodněného hospodářství. Složité třídění a dělení nejen na jednotlivé fondy, ale rovněž na celky

odevzdávané do různých oblastních archivů, probíhá druhý rok a je značně odborně a časově náročné. Dosud jsme do Národního archivu převzali dílčí celky Fondu národní obnovy, Fondu znárodněného hospodářství a Správy pro věci majetkové a devizové. Jsou uspořádány podle věcného třídění a opatřeny elektronickou evidencí, která nám byla předána spolu se seznamy v papírové podobě. V roce 2010 bylo z tohoto zdroje převzato 1175 bm archiválií.

Kromě toho vydal Národní archiv v letech 2006–2009 celkem 16 trvalých skartačních souhlasů pro 12 veřejnoprávních původců, jedna žádost byla zamítnuta. V roce 2010 nebyl žádný nový trvalý skartační souhlas vydán, v řízení je trvalý skartační souhlas u Všeobecné fakultní nemocnice v Praze. Množství každoročně, na základě těchto povolení, zničených dokumentů, nebylo ani v roce 2010 zahrnuto do výše uvedených statistik.

Podobně jako v roce 2009 představovalo také v roce 2010 dříve nebývalé pracovní zatížení množství konzultací s původci souvisejících se zaváděním elektronické spisové služby podle Národního standardu, s problematikou konverze dokumentů a s používáním elektronických podpisů a časových razítek. S tím byla spojena aktualizace spisových norem. V rámci těchto jednání, někdy také v průběhu skartačních řízení a také v několika případech přípravy původců na zřízení akreditovaného archivu, provedli pracovníci Národního archivu řadu průzkumů spisové služby. Ty přinesly mnoho cenných poznatků o veřejnoprávních původcích a o typologii jejich dokumentů. Průzkumy se týkaly v roce 2010 především Státního úřadu pro jadernou bezpečnost, Státní energetická inspekce, Národního institutu pro další vzdělávání, Komise J. W. Fulbrighta, Správy úložišť radioaktivního odpadu, Státního úřadu pro radiační ochranu, Památníku Lidice, Ministerstva pro místní rozvoj, Českého úřadu zeměměřického a kartografického, Lázeňských a léčebných ústavů MV, Národního památkového úřadu, Ministerstva financí, Fondu národního majetku, Technologické agentury ČR, České inspekce životního prostředí, České geologické služby, Státního úřadu inspekce práce, Grantové agentury ČR, Zemědělské vodohospodářské správy, Výzkumného ústavu rostlinné výroby v.v.i., Generálního ředitelství cel, Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže a Úřadu průmyslového vlastnictví. Mimořádně obsáhlý průzkum byl proveden (a průběžně konzultován s odborem archivní správy a spisové služby ministerstva vnitra) u Střediska cenných papírů. V této souvislosti podával Národní archiv podnět ke změně legislativy pro budoucí eliminaci některých nežádoucích jevů souvisejících s privatizací dokumentů vzniklých původně ve státní správě. Uvedené průzkumy u původců mají prokazatelně pozitivní vliv na předarchivní chování původců ve vztahu

k Národnímu archivu, obohacují archiváře o cenné poznatky a v mnohém směru tak nahrazují podstatně časově náročnější státní kontroly u veřejnoprávních původců, které Národní archiv v roce 2010 v oblasti předarchivní péče z legislativních důvodů neprováděl.

Vynikající zkušenosti učinilo 5. oddělení s evidencí údajů o výběru ve skartačních řízeních i mimo ně a o následných přejímkách od veřejnoprávních původců, které se v různé postupně se vyvíjející elektronické podobě provádí od roku 1990. Současná verze zpracovává souhrnné údaje o výběru od r. 2003, o přejímkách již od r. 1998. Starší údaje by bylo účelné také souhrnné vyhodnotit, protože celek (spolu s další průvodní dokumentací) představuje metodicky mimořádně cenný soubor informací o trendech v předarchivní péči a částečně i ve spisové službě u nejvýznamnějších českých veřejnoprávních původců za posledních 20 let. Dílčí nedostatky, které se v uvedených evidencích projevují, bude oddělení v roce 2011 analyzovat a pokusí se je minimalizovat spolu s vypracováním interní uživatelské příručky.

### *Výběr archiválií mimo skartační řízení*

V roce 2010 bylo vypracováno u veřejnoprávních původců 7 protokolů o výběru archiválií mimo skartační řízení u následujících institucí: Úřad vlády ČR, Laterna Magika, Lázeňské léčebné ústavy Ministerstva vnitra, Ústav hematologie a krevní transfuze, Česká geologická služba – Geofond, Komora auditorů ČR, Česká pošta s. p. – Poštovní muzeum.

Bylo při tom vybráno z celkem 12,2 bm navržených dokumentů dohromady 10,8 bm archiválií. Neobvykle vysoké procento (89%) vybraných archiválií v kontrastu s tímto ukazatelem při skartačních řízeních vyjadřuje specifikum tohoto druhu výběrů a souvisí nepochybně s tím, že k výběru došlo v několika případech při zániku instituce.

V rámci spolupráce s církevními institucemi v oblasti předarchivní péče se uskutečnily konzultace s řádem salesiánů a proběhlo skartační řízení s Českou katolickou charitou a řádem dominikánů. Pokračovaly též kontakty s diakonií Českobratrské církve evangelické, avšak předání ohrožených dokumentů nebylo zatím realizováno, neboť práce na uspořádání a soupisu dokumentů v diakonii ještě nebyly ukončeny.

U soukromoprávních původců pokračovala dlouhodobá strategie a zároveň bylo reagováno na aktuálně vzniklé požadavky. Tradičně probíhá spolupráce s politickými stranami (ČSSD, KSČM, Národně demokratická strana,



ODS), v některých případech byly kontakty aktualizovány (KDU-ČSL, Strana zelených) nebo nově navázány (Nezávislí demokraté). V závěru roku byly převzaty archiválie likvidované politické strany Liberálové.CZ.

Mimořádně plodná byla spolupráce i s dalšími soukromoprávními původci, jež byla završena řadou přejímek. Za všechny lze jmenovat Agenturu Gaia, Československou obec legionářskou, Českou lékařskou společnost Jana Evangelisty Purkyně, Český svaz bojovníků za svobodu, Český svaz tělesné výchovy, Český svaz žen, Český volejbalový svaz, Klub Dr. Milady Horákové, Konfederaci politických vězňů ČR, Muzeum dělnického hnutí, Naděje, Sdružení Čechů z Volyně a jejich přátel, Sdružení technických sportů a činností, Společnost pro soudobou dokumentaci, Svaz osvobozených politických vězňů, YWCA. Završena byla likvidace České rady pro oběti nacismu.

Spolupráce byla navázána také se sdruženími národnostních menšin započatá v roce 2009 v souvislosti s přípravou na XIX. zasedání Evropského výboru národních archivářů (European Board of National Archivists), jež se konalo v dubnu 2009 v Praze. Týká se především spolupráce s Polským klubem v Praze. V únoru 2010 jsme se zúčastnili jednání předsednictva tohoto klubu v Praze, na němž jsme členy předsednictva seznámili s výsledky dotazníkového šetření a projednali jsme otázku další možné spolupráce v oblasti předarchivní péče. Konzultace jsme poskytovali také Sdružení občanů chorvatské národnosti (pomoc při vyhledávání jugoslavic v archivech ČR). Jednání se dále uskutečnila s představiteli Společnosti přátel Podkarpatské Rusi a Romano Jasnica.

Úspěšně se vyvíjela spolupráce s našimi krajanskými organizacemi. Proběhla jednání s krajanskými spolky ve Švýcarsku. Byla dokončena přejímka archivu Zahraniční obce sokolské, který nám laskavě zaslal po sepsání dějin zahraničního Sokolstva Jan Waldauf z Kanady. Na konferenci Krajané a kultura, pořádané Výborem zahraničních Čechů v budově bývalého Federálního shromáždění, kde byly tradičně účastní představitelé krajanských spolků z celého světa, jsme kromě obnovení kontaktů starých navázali i řadu kontaktů nových.

Uskutečnili jsme několik přejímek u organizací s mezinárodním právem (DCI, UNITED). Skartační řízení proběhlo v roce 2010 u Junáka, ČSTV, Nezávislých demokratů, Společnosti pro všeobecnou československou výstavu v Praze 1991 a u občanského sdružení Naděje.

Rok 2010 byl rokem mimořádným, co do kvantitativních údajů a již potřetí za sebou rekordním. Bylo převzato a zaevidováno celkem 105 přírůstků v rozsahu 115,56 bm a 924 evidenčních jednotek. Darem bylo získáno 83 přírůstků, koupí 4, výběrem mimo skartační řízení 8, výběrem ve skartačním



řízení 4, nálezem 1, delimitací 3 a jako depozitum jiného subjektu 2 přírůstků. Celkem 73 přírůstků se vztahovalo k již existujícímu archivnímu souboru, v 32 případech se jednalo o nový archivní soubor. Celkově se převzaté archiválie vztahovaly k 78 archivním fondům a sbírkám. K osobním fondům a rodinným archivům 6. oddělení (celkem 51 fondů) se vztahovalo 69 přírůstků (74,1 bm, 637 EJ). Velmi si vážíme důvěry dárců i složitelů.

Potěšitelné je, že jsme upozorňováni na archiválie osobní provenience některými historiky a archiváři, příznivci spolupracujících občanských sdružení apod. Koordinace činnosti s jinými pracovišti, zabývajícími se shromažďováním archiválií soukromoprávní provenience, pokračovala i v roce 2010.

## *Zpracování archiválií*

Mezi jednotlivými zpracovatelskými odděleními existují rozdíly dané podstatou spravovaného Národního archivního dědictví. Sjednocení se děje na metodické bázi spočívající na základních principech a metodách historických věd. Kvantitativní ukazatel zpracovanosti fondů dle oddělení vystihuje následující tabulka, byť do jisté míry zkreslená přísnými kritérii posledních let pro zpřístupnění fondů a rozporem mezi faktickou a evidenční správou fondů.

| Oddělení | Celkem bm  | Nezpracováno bm v % | počet archivních souborů |
|----------|------------|---------------------|--------------------------|
| 1.       | 13 501,94  | 7,14%               | 199                      |
| 2.       | 15 105,13  | 4,81%               | 119                      |
| 3.       | 26 089,20  | 13,63%              | 163                      |
| 4.       | 43 367,14  | 70,89%              | 357                      |
| 5.       | 3 145,67   | 92,91%              | 136                      |
| 6.       | 16 231,18  | 58,72%              | 789                      |
| 8.       | 1 094,51   | 92,39%              | 63                       |
| NA       | 118 534,77 | 41,72%              | 1 826                    |

V oddělení pro správu nejstarších fondů (1. oddělení) nebyly plánovány nové a dlouhodobější zpracovatelské úkoly. Dlouhodobou prioritou jsou

zde další povinnosti – soupis pečetí, pokračující delimitace duplikátů matrik, digitalizace listin, bezpečnostní snímkování. Velkou pomocí pak byla účast dvou kolegů na zpracování poválečného Ministerstva financí ve 4. oddělení. Pozornost byla věnována i zpracovávání Evidence dochovaných vyobrazení šlechtických erbů v nobilitačních spisech České dvorské kanceláře. Za pomoci programu JANUS bylo zpracováno 149 znaků (H). Pořádaly se též za pomoci praktikantky pozůstalosti strahovských premonstrátů obsažené ve fondu Řád Premonstrátů Strahov. V uplynulém roce pokračovala i tvorba metadat pro indikační skici krajů Chrudimského, Kouřimského, Prácheňského, Žateckého a Čáslavského. Pokračovaly práce na předávání duplikátů katolických matrik do SOA Plzeň, kam bylo předáno celkem 544 kartin duplikátů katolických matrik far z vikariátů Jáchymov, Kralovice, Kraslice, Planá, Plzeň a Rokycany.

V oddělení státní správy a samosprávy 1848–1918 (2. oddělení) pokračovala inventarizace zemědělských fondů. Rozsáhlý a komplikovaně strukturovaný fond Ředitelství císařských soukromých a rodinných statků Praha (ŘSRF/P) byl dokončen schválením dílčího inventáře pro Hlavní pokladnu. Poslední část tohoto fondu – mapy (18 bm) byla delimitována do příslušných oblastních archivů, pouze zlomek této mapové sbírky byl začleněn formou dodatků do příslušných částí fondu. Dále byl schválen inventář nově vyčleněného fondu Vrchní správa císařských soukromých statků a dolů v Čechách. Byly započaty třídící a pořádací práce na fondu Úřad nejvyššího dvorského hofmistra císaře Ferdinanda I., Praha.

V rámci efektivního zpřístupňování fondu České místodržitelství byla dokončena inventarizace sign. 13 (obecní záležitosti). Pro signaturu 10 (šlechtické záležitosti) byl dokončen dílčí inventář. Dále probíhá soupis v sign. 20 (vystěhovalectví). Z elenchů byli vypsáni všichni vystěhovalci (tj. 15 210 lidí) z prvního manipulačního období (1856–1883) a dále jsou k nim doplňovány informace z podacích protokolů (spisy byly skartovány). K 31. 12. 2010 byly dohledány informace z protokolů do dubna roku 1868.

Byly dokončeny inventáře fondů Horní úřad Rudolfovy a Památkový úřad Vídeň, jež procházejí revizí a budou předloženy ke schválení. Probíhá projekt týkající se zpracování a inventarizace rozsáhlého fondu Stavovská zemská pokladna a účtárna Praha.

V oddělení fondů první republiky a okupace (3. oddělení) jsou dva odborní pracovníci od počátku loňského roku zapojeni do zpracovatelských týmů 4. a 6. oddělení. Spolupracují na pořádání a inventarizaci poválečného Prezidia Ministerstva financí a fondu Československý svaz mládeže. Nadále pokračovala inventarizace fondu Prezidium Ministerstva vnitra (dříve fond

č. 225 SÚ MV ČR). Nově byly registrovány 64 kartony, tj. 7,7 bm. Uspořádán byl rovněž fond Policejní ředitelství Praha II – stanice a komisariáty. Dodatky k fondu Generální velitel neuniformované protektorátní policie jsou roztrženy po jednotlivých pracovně výchovných táborech (období 1943–1945) a bude třeba je všechny zinventovat. Podrobně byla zpracována sign. 30 – Archivnictví fondu Ministerstvo školství I, před dokončením jsou rejstříky se všemi archivy a lokalitami.

V rámci dlouhodobého projektu katalogizace protokolů schůzí vlád z fondu Prezidium ministerské rady, byl v prvním pololetí dokončen a vytištěn svazek Katalog a rejstříky k protokolům schůzí 15. československé vlády (tj. listopad 1935 – prosinec 1935) čítající jeden karton. Následovaly práce na Katalogu a rejstřících k protokolům schůzí 16. československé vlády (tj. prosinec 1935 – červenec 1937).

Oddělení fondů z období socialismu (4. oddělení) bylo pověřeno vedením projektu zpracování části fondu Ministerstvo financí II. – prezidium a sekretariát ministra z let 1945–1969. Realizace tohoto projektu účastnili odborní pracovníci 1. a 3. oddělení. Třídící a pořádací práce probíhaly plynu le dle předem schváleného plánu.

V oddělení mimo to probíhaly práce na zpřístupňování dvou velkých kmenových fondů – Ministerstvo zdravotnictví a dílčí fond ÚV KSČ – Gustáv Husák. V prvním úkolu bylo zpracováno za pomoci pracovnice II. oddělení 70 kartonů. V druhém projektu jsou práce dokončeny a následuje přepis do databáze. Dále bylo inventarizováno 20 kartonů dílčího fondu ÚV KSČ – Kancelář tajemníka Miloše Jakeše (1970–1989). Pro účely vyřizování badatelské agendy bylo utříděno 10 kartonů osobních spisů fondu Československé cirkusy a varieté. Pokračovalo pořádání a dokládání sčítacích operátů z dodatků, které zůstaly při přebírání fondu Národní sčítání lidu 1950 mimo souvislou řadu. Pro naléhavé účely nahlédací a badatelské agendy byly tříděny, pořádaný a adjustovány části fondu Státní soud Praha. V roce 2010 bylo uspořádáno 905 kartonů. Probíhalo též třídění věcné skupiny kolegia Ministerstva zahraničního obchodu 1949–1953.

Rok 2010 byl prvním rokem řešení zpracovatelského projektu pro oddělení nestátních fondů (6. oddělení), kde bylo zahájeno zpracování fondu Ústřední výbor Československého svazu mládeže za účasti pracovníků 2., 3. a 6. oddělení.

Průběžně pokračovaly práce na zpřístupnění složitého fondu Rodinný archiv toskánských Habsburků, částí Leopold II., Ludvík Salvátor a Sbírka map a plánů a fondu Rodinný archiv Metternichů – Starý archiv. Probíhalo rovněž zpracování Sbírky map a plánů a mimo plán zpracování a příprava k digitali-

zaci Sbírky plakátů (souboru plakátů ze španělské občanské války). Po několika letech byla ukončena katalogizace prací vzniklých v soutěži historických a dokumentačních prací Českého svazu protifašistických bojovníků.

Oddělení se opět pokoušelo plnit závazky plynoucí z darovacích a depozitních smluv týkajících se zpřístupnění fondů, zejm. osobní povahy. Pokračovaly práce na zpřístupnění fondů Beran Rudolf, Tigrid Pavel, Kohák Miloslav, Machotka Otakar, Nový Vilém a fondu Pražské centrum při Institutu pro studie Východ-Západ.

V oddělení foto-, fono- a kinodokumentů (8. oddělení) pokračovalo zpracování archivního souboru Archiv České strany národně sociální – obrazové a zvukové záznamy, Praha 1897–1999. Do databáze JANUS byly v průběhu roku 2010 ukládány záznamy rozsáhlých archivních souborů Fotoarchiv ČTK 1919–1938 a Fotoarchiv ČTK 1930–1939. Fond obsahuje celkem 10 454 kusů fotografií a negativů. Zatímco digitalizace fotografií je již ukončena, probíhá nyní digitalizace negativů.

Oproti plánu nebylo z důvodu mimořádných úkolů finalizováno zpracování rozsáhlého fondu Fotoarchiv K. H. Franka s více než 6 900 fotografiemi. Zpracování archivního souboru Alexandrijské mikrofilmy bylo zahájeno v roce 2006, a to pro značný zájem badatelů. Mikrofilmy (celkem 165 svitků) byly zkontrolovány a vybrané záznamy byly uloženy do databáze JANUS, avšak při kontrole kvůli řadě zjištěných chyb je třeba všechny záznamy důkladně zkontrolovat a doplnit jmenný a zeměpisný rejstřík.

Před závěrečnou redakcí je inventární soupis archivního souboru Hůza Josef. V rámci tohoto souboru byly digitalizovány fotografie (206 skenů) i kinematografické filmy (5 ks). Z menších archivních souborů byla do databáze JANUS uložena část archivního souboru Párkányi Ivan Ihnatij, JUDr.

## *Přehled schválených archivních pomůcek za rok 2010*

- Generální ředitelství císařských soukromých a rodinných fondů Vídeň,  
1847–1918, inventář, Jiřina Juněcová, 2009, 22 s., evid. č. 1686.  
Ministerstvo vnitra Vídeň – Šlechtický archiv, (1700) 1835–1918, inventář,  
Pavel Koblasa, 2009, 15 s., evid. č. 1687.  
Archangelští Vasilij Gavrilovič a Larisa Vasiljevna, 1922–[1965], inventář,  
Raisa Machatková, 2009, 16 s., evid. č. 1688.  
Lazarev Jegor Jegorovič, 1919–1934, inventář, Raisa Machatková, 2009,  
5 s., evid. č. 1689.

- Rabinovič Boris Nikolajevič, ing., 1921–1935, inventář, Raisa Machatková, 2009, 12 s., evid. č. 1690.
- Breško-Breškovskaja Jekatěrina Konstantinovna, 1917–1934 (1991), inventář, Raisa Machatková, 2009, 18 s., evid. č. 1691.
- Vrchní správa císařských soukromých statků a dolů v Čechách, 1875–1882, inventář, Jiřina Juněcová, 2010, 16 s., evid. č. 1692.
- Ředitelství císařských soukromých a rodinných statků Praha – hlavní pokladna, 1848–1917, inventář, Jiřina Juněcová, 2010, 11 s., evid. č. 1693.
- Svaz chovatelů hospodářského zvířectva pro Čechy, Praha, (1939) 1942–1948 (1953), inventář, Pavla Kotšmířová, 2010, 15 s., evid. č. 1694.
- Šimon Bohumil, doc. ing., CSc., 1933–2004, inventář, Jarmila Pešková, 2010, 88 s., evid. č. 1695.

### *Soupis pečeti*

Práce na Soupisu pokračovaly podle plánu ve stabilizovaném kolektivu. Bylo popsáno celkem 550ks pečeti z fondů Archivy českých klášterů zrušených za Josefa II., Česká dvorská komora, České gubernium – listiny, Řád augustiniánů, Řád dominikánů.

### *Retrospektivní konverze archivních pomůcek a zpřístupnění archivních fondů a archivních pomůcek v elektronické formě*

V roce 2010 bylo naskenováno 344 archivních pomůcek a dálkově zpřístupněno 455 naskenovaných pomůcek na [www.badatelna.cz](http://www.badatelna.cz).

Vedle naskenovaných „obrázkových“ pomůcek byly zpřístupněny také pomůcky v elektronické podobě, jež byly konvertovány z pomůcek papírových do databáze. Celkem byly v roce 2010 konvertovány pomůcky k 31 fondům:

### *Využívání archiválií veřejností*

V uplynulém roce studovalo ve studovně 1. oddělení 881 badatelů (789 domácích, 92 cizinci), kteří zde vykonali 4 327 návštěv (4 015 domácích, 312 cizinců).

Návštěvnosti odpovídá i pohyb archiválií: prio-repo 11 650, 46 reverzů (8 zá-půjčky, 38 výpůjčky). Zhotoveno bylo celkem 13 287 elektrografických kopií (12 495 černobílých, 792 barevných).

V badatelně na Chodovci bylo vystaveno celkem 1 883 badatelských lis-tů pro 1 758 badatelů (z toho 250 cizinců), kteří navštívili badatelnu při 7 497 návštěvách. Průměrná denní návštěvnost se oproti roku 2009 zvýšila a dosa-hovala více než 32 badatelů za den. Badatelé předložili k vyřízení 23 980 ob-jednávek.

Nejvíce se zapůjčovaly archiválie z fondů ÚV KSČ (5 147 archivních jednotek) a z Policejního ředitelství II – evidence obyvatelstva – 1 527 ob-jednávek. Ve studovně v Dejvicích se nejvíce studovaly fondy: Matriky ži-dovských náboženských obcí (1 769 objednávek), Archiv pražského arcibiskupství (605 objednávek), Stará manipulace (577 objednávek), Desky zemské (550 objednávek), Sbírka genealogická Dobřenského (498), či Tere-ziánský katastr (438). Předkládání archiválií z období po roce 1945 do stu-dovny pro badatelské účely předcházela nezbytná technická úprava dříve utajovaných písemností.

### *Správní činnosti – opisy, výpisy a kopie*

V roce 2010 bylo podatelnou NA zaregistrováno celkem 4 916 čísel jednacích. Z uvedeného počtu bylo 1 625 rešerší pro úřední potřebu a 1 383 rešerší pro soukromé účely. V roce 2010 bylo přijato 906 datových zpráv a prostřednic-tvím ISDS bylo odesláno 726 datových zpráv.

Tyto činnosti v masivní míře zasahují především dvě oddělení archi-vu, jež spravují archiválie z období let 1918–1992. Zatímco před několika lety procházela 3. oddělením (archiválie z období 1918–1945) téměř polovina všech spisů archivu, v roce 2010 se jednalo o třetinu, což stále potvrzuje po-sun v přerozdělení nahlédací agendy za poslední roky směrem k novějšímu archivnímu materiálu (vyjma zák. 212/2009 Sb., kterým se zmírňují majet-kové křivdy občanům České republiky za nemovitý majetek, který zanechali na území Podkarpatské Rusi). Dotazy na odškodňování občanů za perzeku-ci v období nacistické okupace zasílá v současné době zejména Ministerstvo národní obrany. Nárůst žádostí byl zaznamenán u žádostí o zjišťování ná-rodnosti a státního občanství (rovněž v návaznosti na zákon 212/2009 Sb.). Naopak žádosti o zjištění národnosti a státního občanství ze sčítacích operá-tů (250 ks žádostí) předkládají ve velké většině soukromé osoby, které potře-bují nejčastěji potvrdit českou nebo německou národnost. V poslední době

narůstá počet osob, které potřebují doložit československé občanství na základě sčítání v roce 1930 na Podkarpatské Rusi.

Časově velmi náročné jsou různé žádosti institucí i soukromých osob o zjištění údajů ze zemědělsko-lesnických fondů (107 ks žádostí), jejichž počet sice poklesl, ale žadatelé se zajímají o problematiku šířeji. I nadále se prováděly rešerše k neznámým občanům, po nichž pátral Český červený kříž na základě dotazů z celého světa (78 ks žádostí). Kromě zmíněných agend se znovu vyhledávaly podklady k některým restitučním kauzám a prováděly se různé jednotlivé rešerše k různým specifickým problémům.

Nahlédací agenda ve 4. oddělení se oproti roku 2009 zvýšila o 288 žádostí. Její skladba se ale příliš nezměnila, zůstala značně složitá a různorodá. Jedná se zejména o řešení majetkových narovnání obcí a soukromých vlastníků vzhledem k jednotlivým katastrálním územím a lesním majetkům v zemědělských fondech nebo požadavky na tzv. ztotožňování osob odpovědných za nezákonná jednání v 50. letech (soudci, prokurátoři, tajemníci OV a KV KSČ) v justičních fondech. Rovněž pokračovalo šetření ÚDV Policie ČR k akci „Kulak“ - vystěhovávání zemědělských rodin a věznění majitelů usedlostí.

Nejvíce požadavků od občanů jsme obdrželi k naplnění nařízení vlády č. 135/2009 Sb. o poskytnutí jednorázového příspěvku ke zmírnění některých krivd způsobených komunistickým režimem. Toto nařízení nabylo platnosti 1. ledna 2010 a v této záležitosti jsme obdrželi 119 podání Ministerstva spravedlnosti, ve kterých bylo uvedeno cca 400 jmen, pro která jsme dohledávali podklady z odškodňovacích spisů. Úspěšnost při poskytování kopií požadovaných dokumentů byla téměř 100%.

S převzetím zásadních a co do množství rozsáhlých celků archiválií Ministerstva financí z let 1945–1989 přibyla nahlédací agenda týkající se několikaásobné přeměny vlastnických vztahů občanů státu k nemovitému i movitému majetku. Od poloviny roku 2010 byly řešeny složité požadavky našich bývalých občanů žijících v zahraničí, kteří žádají odškodnění za majetek zanechaný na území ČR. Trvale pokračovala agenda potvrzování národnosti a státního občanství (1 981 žádostí), restituce zemědělského majetku (467 žádostí), potvrzování doby věznění (291 žádostí).

Již v roce 2009 došlo k výraznému nárůstu požadavků ze strany státní správy na nahlížení a pořizování kopií ve fondech převážně mladších třiceti let (5. odd.). Zejména se jedná o fondy Úřadu vlády ČR (usnesení vlády z 90. let 20. století), Ministerstvo spravedlnosti (rehabilitační spisy z roku 1993 – řešeno ve spolupráci se 4. oddělením) a fondy různých původců z rezortu Ministerstva financí, nově též fond Česká filharmonie a Ministerstvo zemědělství.



## *Rešerše pro domácí a zahraniční žadatele*

Tyto rešerše bývají zpravidla časově náročnější než běžné úřední dotazy a zatěžují rovnoměrně veškerá oddělení. V prvním oddělení převažují průzkumy z fondu Židovské matriky, z oblasti šlechtické a občanské genealogie a z oblasti církevních a hospodářských dějin. Genealogické dotazy i vysoce odborné historické rešerše z období 19. století směřují do 2. oddělení. Vedle nahlédací agendy pracovníci 3. oddělení zpracovali i řadu rešersí k různým tématům z meziválečného období a z období 2. světové války. Z období nezákonnosti padesátých let a věznění určitých skupin obyvatelstva, jsme vyhledávali archiválie z nezpracovaných fondů ve všech případech, ve kterých jsme byli požádáni Konfederací politických vězňů nebo potomky vězněných. V současné době jsou tato témata rovněž předmětem několika diplomových prací na vysokých školách a jsou zpracovávána za odborné pomoci pracovníků oddělení. Vzrostl zájem o studium fondů z oblasti kultury, církevní problematiky a fondu Národního soudu. Pokračovali jsme v náročné práci při uspokojování požadavků na vyhledávání dokumentů pro účely Centra pro dokumentaci majetkových převodů kulturních statků obětí 2. světové války při ÚSD AV ČR. Společně s Kabinetem dokumentace a historie Institutu vzdělávání vězeňské služby ČR jsme se podíleli na výzkumu problematiky ukládání ostatků zemřelých a popravených politických vězňů a výsledkem bylo ztotožnění většiny jmen osob tajně pohřbených na společném pohřebišti v Praze Motole. Při pietním shromáždění v květnu 2010, mohli být přítomni někteří příbuzní i díky tomu, že jsme dokázali nalézt jejich adresy a oslovit je.

## *Výstavy*

Výstava v Národním archivu Pracují mezi námi konaná 14. října – 16. prosince 2010 v budově Národního archivu na Chodovci, se týkala volnočasových aktivit archivářů v České republice a byla zcela (finančně i personálně) v jejich režii.

## *Spolupráce a zápůjčky na výstavách*

2 500 let běhu z Marathonu do Athén a Pražského mezinárodního maratonu, Národní muzeum v Praze, 8. května – 30. září 2010

- 400 let od smrti 14 pražských mučedníků františkánů u Panny Marie Sněžné  
15. února 1611, pořádala Provincie bratří františkánů v ambitu  
kláštera františkánů Panny Marie Sněžné, Praha,  
14. ledna – 27. února 2011
750. výročí první písemné zmínky o městě Trutnově, Muzeum Podkrkonoší  
v Trutnově a Státní okresní archiv Trutnov v Muzeu Podkrkonoší  
v Trutnově, 10. června – 26. září 2010
- Barokní grafika 17. století v zemích Koruny české, Národní galerie v Praze  
v Paláci Kinských, červen – červenec 2010
- Cesty české ústavnosti, Úřad vlády České republiky v Hrzánském paláci,  
24. února – 5. března 2010
- Es ist ein gutes Land... Marchfeldschlacht – Herrschaft Marchegg von König  
Ottokar bis zu den Fürsten Pálffy, Marchegg,  
26. března – 26. října 2010
- Karel Škréta (1610–1674). Doba a dílo, Národní galerie v Praze  
v Jízdárně Pražského hradu a Valdštejnské jízdárně,  
24. listopadu 2010 – 10. dubna 2011
- Klementinum v datech a obrazech, Národní knihovna ČR,  
6. října 2010 – 27. února 2011
- Korunovační evangeliáře – Putování středověkých rukopisů Evropou,  
Čáchy, 19. září – 28. listopadu 2010
- Královský sňatek – Eliška Přemyslovna a Jan Lucemburský ~ 1310,  
Muzeum hlavního města Prahy v Domě U Kamenného zvonu, Praha,  
4. listopadu 2010 – 6. února 2011
- Notáři v evropských zemích, kongres Mezinárodní unie notářství,  
Marakéš, říjen 2010
- Průkopníci podnikání na Berounsku, Státní oblastní archiv v Praze,  
říjen 2010
- Renesancia – dejiny slovenského výtvarného umenia,  
Slovenská národná galéria, Bratislava,  
17. prosince 2009 – 28. března 2010
- T. G. Masaryk a jeho rodina, Masarykovo muzeum v Hodoníně,  
4. března – 21. května 2010
- T. G. Masaryk a jeho rodina, Muzeum T. G. Masaryka v Rakovníku na zámku  
Lány, 5. března – 5. září 2010
- Umění české reformace, Správa Pražského hradu v Císařské konírně  
Pražského hradu, 16. prosince 2009 – 4. dubna 2010
- Za svobodu. Be free, Národní muzeum v Praze,  
17. listopadu 2009 – 6. července 2010

## *Spolupráce s médii*

Průběžně po celý rok byly vyhledávány požadované dokumenty pro Lidové noviny, Respekt, Mladou frontu Dnes a Týden. Většinou se vztahovaly k aktuálním výročím významných událostí a k politické persekuci 1948–1989. Národní archiv spolupracoval na dokumentu Historie českého divadla pro Institut umění – Divadelní ústav, pořadech ČT v cyklu Neznámí hrdinové – pohnuté osudy (dokumentární pořad o Alfrédu Plockovi „Sny o tátovi“, o „způsobu pohřbívání“ popravených a zemřelých politických vězňů a o procesu s Růženou Vackovou) a dokumentu ČT Středoevropan Eduard Goldstücker.

## *Exkurze*

V roce 2010 se uskutečnilo v 1. oddělení 24 exkurzí, jichž se zúčastnilo celkem 275 osob, z toho 65 cizinců (francouzská archivní správa SIAF, Université de Haute Alsace, Národní archiv Ljubljana, Archivschule Marburg, ukrajinští archiváři, Archivum Panstwowe Varšava). Tradičně převažovaly exkurze pro posluchače vysokých škol (FFUK archiváři, historici, Technická univerzita Liberec, Jihočeská univerzita ČB, Univerzita Pardubice, VŠCHT Praha, Zemědělská univerzita Praha, VUT Brno), pro posluchače středních odborných škol a gymnázií se zaměřením na historii a veřejnou správu a pro členy České genealogické a heraldické společnosti. V budově na Chodovci zajistilo 8. ve spolupráci s dalšími odděleními celkem 30 exkurzí s celkovým počtem 445 účastníků a s obdobnou skladbou návštěvníků.

## *Knihovna*

Knihovna Národního archivu plnila v roce 2010 úkoly v oblasti péče o historické knihovní fondy a sbírky, svěřené jí do správy, úkoly v oblasti tvorby oborově zaměřeného knihovního fondu. Působila a působí dle §13 zákona č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb, jako základní knihovna se specializovaným fondem. V odborné činnosti byla opět věnována velká pozornost průzkumu bohemik (starým tiskům a tiskům 19. a první poloviny 20. století) – všem typům a druhům dokumentů (především seriálům a vzácným monografiím, úřednímu tisku a oficiálním, administrativním dokumentům (tj. dokumentům všeobecného zájmu) speciálně nebo všeobecně zveřejněným, ad.),

jak ve vlastních dílčích historických knihovních fondech knihovny, tak v odborných knihovnách z příbuzných vědních oborů. Průzkum byl opět zaměřen nejen směrem ke způsobům zpracování a zpřístupnění těchto dokumentů knihovními systémy používanými v knihovně a ke zpracování přehledu fyzického stavu dokumentů v rámci dokumentů archivu, tzn. i z pohledu dlouhodobých plánů bezpečnostního snímkování (a digitalizace), restaurace a konzervace archiválií (a knihovních dokumentů) Národního archivu, ale i z pohledu přípravy a využití národních programů VISK. Granty byly přiděleny a v roce 2010 úspěšně řešeny v podprogramech VISK 6 – národní program digitálního zpřístupnění vzácných dokumentů Memoriae Mundi Series Bohemica a VISK 7 – národní program mikrofilmování a digitálního zpřístupňování dokumentů ohrožených degradací kyselého papíru – s názvy projektů: Zámecká knihovna Valdštejnů na zámku v Doksech – signatura A 75 – letáky o třicetileté válce a zároveň druhá etapa dlouhodobějšího projektu Úřední a oficiální seriálové dokumenty republiky Československé – digitalizace deníku Československá republika (Pražské noviny).

Odborná činnost knihovny zaměřená na oborovou bibliograficko-dokumentační činnost a vydávání bibliografických soupisů úzce koresponduje i s ediční činností archivu a s publikační činností pracovníků knihovny.

## *Vědecký výzkum*

Povinnosti archivu vyplývají ze zákona č. 499/2004 Sb. o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů, v platném znění, a to především z §46. Archiv mj. provádí vědeckou a výzkumnou činnost v oblasti archivnictví, pomocných věd historických a příbuzných vědních oborech; plní úkoly ústředního vědecko-výzkumného pracoviště na úseku preventivní péče o archiválie, konzervace a restaurování archiválií, uchovávání a zpřístupňování nových forem nosičů informací včetně dokumentů v digitální podobě; v této oblasti vykonává funkci odborného metodického a školicího centra. Základním posláním archivů bylo a je uchovat a zpřístupnit informace pro současné a budoucí potřeby společnosti. Vědecké, výzkumné a inovační aktivity tedy oscilují kolem tohoto fundamentu a spolu s vývojem společnosti se proměňují reagující na informační poptávku a na vnější rámec existence a fungování archivů, přesněji na potencionální rizika znemožňující plnit základní poslání.

Základem zpracování dlouhodobějšího konceptu rozvoje výzkumu v Národním archivu počátkem uplynulého roku byl, kromě oborové normy, spe-

ciální zákon o podpoře vědy výzkumu a vývoje č. 130/2002 Sb. v platném znění a Národní politika výzkumu, vývoje a inovací České republiky na léta 2009 – 2015, schválená usnesením vlády č. 729/2009 spolu s dokumentem Priority aplikovaného výzkumu, vývoje a inovací na léta 2009 – 2011. Priorita 7, Bezpečnost a obrana, rozpracovaná Ministerstvem vnitra v Programu bezpečnostního výzkumu České republiky 2010 – 2015, schváleném usnesením vlády č. 50/2009, plní pro aplikovaný výzkum v Národním archivu přirozené zázemí. Důvodem je zařazení oboru archivnictví v resortu vnitra a též převažující zacílení výzkumu do témat krizového managementu.

Základní výzkum Národní archiv realizuje v souladu se svým oborovým zákonem v oblasti archivnictví, historiografie, sociologie, statistiky, dějin správy, pomocných věd historických. Odborné statě publikujeme v renomovaných domácích impaktovaných či neimpaktovaných recenzovaných periodických, především ve Sborníku archivních prací a Archivním časopise, které vydává Ministerstvo vnitra, ve sborníku Národního archivu *Paginae historiae*, v Českém časopisu historickém a v řadě dalších časopisů. Z řady projektů, na nichž se často ve spolupráci s jinými vědeckými pracovišti podílíme, vznikají i monografická díla, zpravidla rozsáhlé edice dokumentů.

Na pomezí základního a aplikovaného výzkumu se pak pohybují archiváři při zpracování archivních fondů, jež je korunováno výsledkem v podobě archivních pomůcek s fundovaným úvodem, vlastním inventářem či katalogem a náročnými rejstříky.

Ojediněle se na zmíněné výzkumné počiny žádá finanční podpora mimo rozpočet instituce, pokud tak nastane, pak se čerpají zdroje Grantové agentury ČR nebo vlády či Ministerstva zahraničních věcí. Národní archiv obhájil již v roce 2009 své postavení výzkumné organizace dle zákona č. 130/2002 Sb. v platném znění a je tedy oprávněn předávat do informačního systému výzkumu a vývoje (RIV) i výsledky, které vznikly řešením výzkumných aktivit bez poskytnuté podpory podle zákona č. 130/2009 Sb. Veškerá uplatnitelná data pro základní i aplikovaný výzkum archiv i zpětně do RIV doplnil. Na základě těchto výsledků a vlastní koncepce rozvoje vědy a výzkumu na léta 2010–2015 mu byla pro rok 2011 dokonce poskytnuta institucionální podpora vědy a výzkumu ve výši 155 tis. Kč.

Aplikovaný výzkum se realizuje především na úseku informatiky, zpřístupňování a péče o fyzický stav archiválií. Jedná se o celý komplex vzájemně propojených otázek, které se rozprostírají do oblasti bezpečnostního výzkumu v gesci ministerstva vnitra a souvisí se základními existenciálními otázkami archiválií, s jejich zabezpečením před zničením či poškozením, tj. posměněním lidskými faktory, či degradací vlivem stárnutí. Výzkum pak

prorůstá na jedné straně směrem k elektronickým archiváliím, elektronickým spisovým službám, elektronickému úřadování a směřuje k tvorbě národní legislativy a standardizaci. Druhým směrem pak pokračuje k poskytování komfortních služeb uživatelům a váže se na konkrétní cíl strategie zefektivnění fungování veřejné správy a veřejných služeb přiblížením veřejné služby občanovi v oblasti archivnictví a zajištění její maximální dostupnosti a kvality s důrazem na bezpečný a jednoduchý přístup prostřednictvím sítě internetu. V minulých letech jsme se právě nezabývali měřením hodnoty vědeckých výsledků, ale spíše uplatněním v praxi. Pomalu se však mění i toto a objevují se přiměřenější výstupy namísto výzkumných zpráv s nulovým bodovým hodnocením.

## *Základní výzkum*

Z již ukončeného grantového úkolu 409/05/2078 u GA ČR Reflexe a sebereflexe ženy v české národní elitě 2. poloviny 19. století, jehož odpovědným řešitelem byl Milan Vojáček, byl připravován již druhý svazek edice Zápisky Marie Červinkové-Riegrové.

Helena Nováčková a Ivan Šťovíček pracovali ve spolupráci s HÚ AV ČR a MÚ AV ČR na grantu GA ČR, jehož výsledkem je v současné době edice s názvem Zápisy ze schůzí londýnské vlády za období 1940–1941 (2. svazek).

Posledním rokem pokračoval Průvodce po fondech a sbírkách Rakouského státního archivu pro českého návštěvníka (GAČR, reg. č. 409/08/0296, 2007 – 2009, řešitel Jan Kahuda) a s ním související výzkum bohemikálních pramenů i za pomoci zahraničních cest na základě dohod o spolupráci.

Grantový projekt GA ČR P410/10/1673 Zdeněk Nejedlý (1878 – 1962), doba řešení 2010 – 2012 (Jiří Křesťan) má za sebou první rok řešení projektu.

Projekt Dokumentace osudů aktivních odpůrců nacismu, kteří byli po skončení druhé světové války postiženi v souvislosti s opatřeními uplatňovanými v Československu proti tzv. nepřátelskému obyvatelstvu ve smyslu usnesení vlády České republiky č. 1081 ze dne 24. 8. 2005 (pod dozorem Ministerstva zahraničních věcí) řešili pracovníci několika oddělení Národního archivu spolu s Ústavem pro soudobé dějiny a Muzeem města v Ústí nad Labem v letech 2006–2008, na něj navázal pokračující roční projekt Právní předpisy a německé obyvatelstvo Československa po roce 1945 (spoluřešitelé za NA: Zdeňka Kokošková, Jaroslav Pažout a Alena Nosková). Vedle pokračujících prací na tematickém soupisu v regionálních archivech i v Národním archivu a dokončení databáze německých antifašistů, probíhalo soustředo-

vání předpisů k problematice, jehož výsledkem byl v lednu 2010 vydaný anotovaný soupis předpisů ... A zůstali věrni Československé republice. Předpisy týkající se německých antifašistů z Československa, jež připravila Helena Nováčková.

V rámci projektu Nucené pracovní nasazení českého obyvatelstva z Protektorátu Čechy a Morava podporovaného německou nadací Připomínka, odpovědnost, budoucnost dokončili Zdenka Kokošková, Monika Sedláková a Jaroslav Pažout v květnu 2010 webovou výstavu dokumentů ke zmíněnému tématu s názvem Pracovali pro Říši, jež je určena široké veřejnosti. Je umístěna na internetových stránkách Národního archivu a její prezentace proběhla v červnu 2010. Vedle úředních písemností různého charakteru obsahuje i osobní dokumenty, ale i audionahrávky a ukázky z dobových filmových dokumentů. V současné době zmíněný tým dokončuje vědeckou edici dokumentů, která bude dána koncem ledna 2011 do tisku.

Jaroslav Pažout se podílel třetím rokem na pětiletém grantu GA ČR Komunistická strana Československa a bolševismus, jehož nositelem je ÚSD AV ČR.

Po vzniku Ústavu pro studium totalitních režimů se Národní archiv zapojil do následujících projektů: výzkum protikomunistického odboje a odporu (příprava encyklopedie), dokumentace popravených z politických důvodů 1948–1989, dokumentace personálního obsazení aparátu KSČ 1921–1989. S Vojenským historickým ústavem Praha odborně spolupracujeme a poskytujeme řadu dokumentů k vydávaným publikacím k dějinám armády. V roce 2010 byla vydána práce Ivo Pejčocha a Prokopa Tomka Agenti – Chodci na popravišti. S Ústavem pro soudobé dějiny AV ČR spolupracujeme na řadě projektů k problematice novodobých dějin, např. dějiny KSČ v období 1945–1948, vysoké školství 1945–1968.

Byl ukončen grant GA UK Mikuláše Čtvrtníka Kalistovy dějiny duchové a tradice německé Geistesgeschichte. Zbyšek Stodůlka v roce 2010 se účastnil práce na výzkumném záměru MSM0021620827 České země uprostřed Evropy v minulosti a dnes, jehož nositelem byla Filozofická fakulta UK v Praze. Martin Šuraba se podílel na projektu UK Praha Jan Palach v naší paměti.

Aktivní byla účast pracovníků Národního archivu na odborných konferencích a seminářích i při veřejných přednáškách:

Bartlová Lenka: Přírodní lepidla – klišy, želatiny a rostlinné gummy, (Lepidla v památkové péči, pořadatel společnost STOP, Praha, 13. 5. 2010)

Dufek Pavel: Stát, elektrifikace, agrární strana a agrárnícké zájmové organizace. Několik příkladů jejich působení z jižní části Čech v průběhu



20. let 20. století (Agrární strana a její zájmové, družstevní a peněžní organizace, Uherské Hradiště, 12.–13. 5. 2010)
- Dufek Pavel: Restituce šlechtických velkostatků v Čechách po II. světové válce (Středoevropská šlechta v konfrontaci s totalitními režimy 20. století, Filozofická fakulta UK)
- Đurovič Michal – Paulusová Hana: Gaseous Pollutants: Monitoring in Repositories of the State Archives in the Czech Republic (mezinárodní konference „Sejde z očí - sejde z mysli?“, pořadatel IADA (International Association of Book and Paper Conservators), Národní muzeum, Národní knihovna, Národní archiv, 27. 5. – 28. 5. 2010.
- Gottfried Libor: Karel IV. a korunovační klenoty (pro Komunitní centrum Matky Terezy, Jižní Město, 8. 2. 2010);
- Gottfried Libor: Karel IV. – jeho mládí a vzdělání (pro Komunitní centrum Matky Terezy, Jižní Město, 8. 3. 2010);
- Gottfried Libor: Turínské plátno – padělek nebo nejvzácnější relikvie? (pro Křesťanskou akademii Železný Brod, 21. 4. 2010, Pastorační středisko Dobříš, 24. 11. 2010)
- Hubený David – Hasil Jan: Postoj říšských a československých Němců k ústavě (Ústava 1920 – vyvrcholení konstituování Československého státu, 25. 2. 2010, Hrzánský paláci v Praze)
- Hubený David: Policie a četnictvo ve Slaném a okolí v letech 1939–1945 (Slaný a Slánsko v letech 1939–1945, 6. 11. 2010)
- Křečková Jitka: Charters of the National Archives in Prague on Monasterium.net (zasedání mezinárodního projektu ICARUS ve Vídni 25. 11. 2010)
- Křečková Jitka: The archives holdings of the first department of the National Archives and the digitising of the charters (pro Archivschule Marburg, 26. 8. 2010)
- Křesťan Jiří: Spolupráce Národního archivu se soukromoprávními původci v oblasti předarchivní péče (Výběr archiválií u občanských sdružení, Státní okresní archiv Semily, 26. ledna 2010)
- Machková Zora: Šedá literatura z pohledu archiváře (3. ročník semináře ke zpřístupňování šedé literatury v Národní technické knihovně, 8. 12. 2010)
- Matušíková Lenka: Židovské obce v západočeském pohraničí po r. 1945 (Židé v Sudetech, 7. 10. 2010)
- Munková Michaela: Judaika ve fondech 4. oddělení Národního archivu (Židé v Čechách, Státní okresní archiv Tachov)
- Paulusová Hana: Škroby a deriváty celulosy v restaurování papíru, (Lepidla v památkové péči, pořadatel společnost STOP, Praha, 13. 5. 2010)
- Pazderová Alena – Křečková Jitka: Digitalisation der Urkunden nach dem Jahr

- 1526 im Nationalarchiv in Prag und Problematik ihrer Metadatenbildung (zasedání mezinárodního projektu ICARUS v Záhřebu 29. 6. 2010)
- Pazderová Alena: Geschichte des tschechischen Archivwesens und des Nationalarchivs in Prag mit der Rücksicht auf seine wertvollsten Bestände (pro Archivschule Marburg, 26.8. 2010);
- Pazderová Alena: Výzkum bohemik v bývalém Archivu země České se zřetelem na Sbírku přepisů ze zahraničních archivů uloženou v 1. oddělení a ediční podniky z ní vzešlé, katedra pomocných věd historických a archivnictví Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, 11. 3. 2010
- Šimánková Alena: Odborná přednáška na semináři Právnické fakulty v Bratislavě o procesu s Dr. Miladou Horákovou
- Šimánková Alena: Odborná přednáška na semináři ÚSTRU na téma prokurátorka Ludmila Brožová a role soudců a prokurátorů v procesech 50. let
- Šimánková Alena: Odborné vystoupení na konferenci Metropolitní univerzity k 3. odboji
- Šlehofer Lukáš: Změny ve školství ve světle konstituování Československého státu (Ústava 1920 – vyvrcholení konstituování Československého státu, 25. 2. 2010, Hrzánský palác v Praze)
- Národní archiv se podílel na přípravě mezinárodní konference mezinárodní organizace IADA (International Association of Book and Paper Conservators) „Sejde z očí-sejde z mysli?“ (Out of Sight - Out of Mind?), která se konala v Praze v květnových dnech.

## *Aplikovaný výzkum Informatika*

Vědecký výzkum byl hlavní náplní pracoviště pro dlouhodobé ukládání elektronických dokumentů úseku informatiky 5. oddělení Národního archivu. Hlavním úkolem v letech 2006–2010 byla příprava projektu Národní digitální archiv. Akutní potřeba řešit otázku zachování elektronických dokumentů pro budoucí potřeby společnosti bez omezení horní časové hranice a v autentické podobě narůstala exponenciálně s rozvojem informatiky ve veřejné správě a vyvrcholila v roce 2009, kdy řada zákonů normativně urychlila celý proces elektronického úřadování. Integrovaní součástí problematiky je bezpečnost plánovaných pracovišť a pracovních postupů a též krizové plánování. Vznikla řada odborných pojednání a technologický projekt, jež se stal prvním stupněm komplexu následných organizačních kroků a strategických rozhodnutí směřujících k vybudování redundantního řešení

centrálním a venkovským úložištěm. Dne 18. 5. 2010 byla vyhlášena výzva č. 10 Integrovaného operačního programu, na kterou Národní archiv reagoval podáním projektové žádosti. Tato žádost byla na základě věcného hodnocení a doporučení hodnotící komise schválena (č. j. MV-62036-16/OSF-2010 z 18. 11. 2010). Vydání právního aktu se předpokládá v lednu 2011.

Také vystoupení na odborných konferencích patřila k významným úkolům pracovníků úseku informatiky: Co po nás zbude 2010 (s příspěvkem Jiří Bernas, Karel Koucký, Martin Šuraba a Milan Vojáček), dále Informační systémy státní správy Hradec Králové (příspěvky Jiří Bernas, Karel Koucký) a Knihovny, archivy a muzea v digitálním světě v Národním archivu. 5. oddělení Národního archivu pořádalo s občanským sdružením Co po nás zbude také kulatý stůl k datovým schránkám v Národním archivu.

Jiří Bernas a Karel Koucký se aktivně účastnili na konferenci Archivu hl. m. Prahy Digitalizace aneb konec oslích uší, Martin Šuraba vystoupil s příspěvkem Internetový smog na konferenci Infokon Brno a také se zúčastnil konference IVIG2010 pořádané Asociací knihoven vysokých škol ČR a semináře Oracleday 2010. Jiří Bernas moderoval seminář České informační společnosti Digitalizace matrik, podílel se na společných referátech semináře Digitalizované písemnosti období Protektorátu v Národním archivu a zúčastnil se semináře Autenticita elektronických dokumentů. S příspěvkem na téma Národní digitální archiv a e-Government vystoupil na DRMS Fóru 2010, na konferenci Institutu pro mezinárodní výzkum e-Government 2010 a na semináři Vojenského ústředního archivu. Dále vystoupil s příspěvkem Digitalizace indikačních skic na semináři ČÚZK Digitalizace map.

Rok 2009 byl závěrečným rokem projektu výzkumu a vývoje Ministerstva vnitra VE20072009004 Možnosti a formy zpřístupnění archivních fondů nebo jejich součástí veřejnosti v elektronické podobě, jehož řešitelem byl Miroslav Kunt. Mezinárodní archivní radou byly zveřejněny překlady mezinárodních standardů ISAD(G) a ISAAR(CPF) vzniklé v rámci projektu. Pracovní skupina zástupců různých archivů připravila základní obrysy nových základních pravidel pro zpracování archivního materiálu i většiny jejich jednotlivých kapitol. Je nesmírně potěšitelné, že podněty a závěry z výzkumu mají pokračování na mnohem vyšší rozhodovací úrovni a v celém oboru. Několik pracovníků archivu se tedy podílelo v roce 2010 na činnosti pracovní skupiny, která připravila teze nových Základních pravidel pro zpracování archivního materiálu. Na konci roku 2010 byl přijat k podpoře v jednom segmentu navazující projekt DF11P01OV V023 Interoperabilita v paměťových institucích (INTERPI). Financován bude z Programu aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity NAKI řízeného Ministerstvem kultury.

Národní archiv zde vystupuje v roli spoluřešitele, hlavní zodpovědnost patří pro tentokrát Národní knihovně.

1. oddělení se aktivně podílelo na mezinárodních projektech Monasterium a na činnosti mezinárodního spolku ICARUS, jejichž cílem je digitalizace archivních pramenů od středověku do 19. století včetně metadat a mobilita odborných pracovníků, nápadů a příkladů dobré praxe v rámci Evropy (komunitární fondy EU, Alena Pazderová, Jitka Křečková).

## *Péče o fyzický stav archiválií*

V červnu loňského roku byly obhájeny výsledky výzkumného úkolu Zpracování postupu na záchranu světlocitlivých archivních dokumentů na skleněné podložce (deskové negativy), jejich ošetření, archivaci (dlouhodobé uložení), zabezpečení a zpřístupnění (odpovědný řešitel Emílie Benešová). Rozhodnutí oponentů i posuzující komise znělo „vynikající“.

Pracovníci 5. oddělení Národního archivu se zúčastnili zpracování projektu vědy a výzkumu Zajištění ochrany archivních dokumentů důležitých pro potřeby státu, které byl koncem roku 2010 přijat k podpoře (MV VG20112014054, odpovědný řešitel Karel Koucký).

Prioritou do dalších let v oblasti konzervátorského výzkumu bude nově získaný pětiletý projekt Programu aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity NAKI řízeného Ministerstvem kultury - Metodika hodnocení vlivu kvality ovzduší na knihovny a archivní fondy (ve spolupráci s Národní knihovnou a s Ústavem chemických procesů Akademie věd ČR, archiv je spoluřešitelem v osobě Michala Ďuroviče). Je možné tedy pokračovat a navázat na formálně již ukončený výzkum v rámci Bezpečnostního výzkumu Podprogram II. Výzkum pro řešení ochrany a zabezpečení archiválií v klasické a elektronické podobě, grantový úkol Monitorování plyných polutantů v depozitářích státních archivů České republiky a způsoby jejich odstranění (Ministerstvo vnitra, reg. č. VE20072008003, 2007–2008, Michal Ďurovič).

## *Další výzkumné úkoly v oblasti fyzické péče o archiválie*

Vývoj technologie restaurování poškozených rukopisů železegalovými inkousty

Atlas papírenských vláknin

Vliv silic a jejich hlavních účinných látek na mikroorganismy a na archivní materiál

Vliv odkyselování technologií Bookkeeper na novodobé záznamové prostředky

Testování kancelářských papírů

## *Ediční a publikační činnost*

V roce 2010 byl ediční plán beze zbytku splněn a všechny předané rukopisy byly připraveny k tisku (viz přehled publikační činnosti). Za pomoci mezinárodně obsazené redakční rady vydává archiv již od roku 1992 sborník *Paginae historiae*, který je zařazen v seznamu neimpaktovaných recenzovaných periodik.

Dle plánu pokračovaly práce na edici Archivu České koruny přípravou textových svazků VI/1, 2 (Lenka Matušíková, Denko Čumlivski), korekturní práce na edici Berní ruly – Hradecko, 3. sv. (Iva Čadková, Magda Zahradníková) a ediční a práce na Korespondenci papežského nuncia na císařském dvoře v Praze Cesare Speciana 1592–1598, sv. 1, 2 pro léta 1592–1593 (Alena Pazderová).

Jako výsledek práce několika let byla odevzdána k tisku Příručka k dějinám KSČ (1921–1992) s podtitulem Základní biografické údaje a faktografické informace k dějinám KSČ (František Štverák). Podklady pro tuto práci byly získávány z řady fondů 4. oddělení. Jednotlivé údaje byly několikrát ověřovány a příručka bude doplněna bohatým fotografickým materiálem rovněž z fondů Národního archivu.

Dále je třeba zmínit spolupráci na ediční přípravě vzpomínek Václava Kaplického a Václava Laciny (obě ed. Martin Kučera), vzpomínek a dalších textů Jana Malypetra (ed. Renata Kuprová), souboru studií Josefa Kollmanna, edici textů z období normalizace Čestmíra Císaře (ed. Petra Paterová) a spolupráci na přípravě edice korespondence Antonína Švehly (vydává MÚ-AAV ČR).

## *Pedagogická činnost*

Pokračovala výuka dalšího ročníku studentů bakalářského a magisterského studia archivnictví Filozofické fakulty Univerzity Karlovy na základě smlouvy mezi Národním archivem a Katedrou pomocných věd historických a ar-

chivního studia Filozofické fakulty Univerzity Karlovy (předměty Spisová služba, předarchivní péče a výběr archiválií; Seminář ke zpřístupňování archiválií; Archivní provoz a technika a Archivní legislativa).

Zbyšek Stodůlka vyučoval v letním semestru na Ústavu českých dějin Filozofické fakulty UK přednáškami na téma Historie a multimédia a podílel se tamtéž na cyklu Zivilgesellschaft, Modernisierung und Nationalisierung in Mitteleuropa I. Organizoval a metodicky vedl účast studentů na mezinárodním semináři v Berlíně – Sachsenhausen 21. – 26. 2. 2010 „Das Jahr 1939 in der Weltpolitik und hinterm Stacheldraht“ (pořadatel Europäische Akademie Berlin a Filozofická fakulta UK Praha).

Mikuláš Čtvrtník se podílí na výuce historiografie a teorie a metodologie historické vědy na katedře historie Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické v Liberci.

Pracovníci oddělení péče o fyzický stav archiválií se podíleli na výuce studentů Střední průmyslové školy grafické v Praze, Ústavu chemické technologie restaurování památek VŠCHT v Praze, Fakulty humanitních studií Univerzity Hradec Králové. Tradičně na pracovišti probíhaly odborné studentské praxe (studenti SPŠG v rozsahu 10 dnů, studenti Fakulty restaurování University Pardubice).

Protože projekt UNESCO - Studijní pobyt peruánských restaurátorů archivních dokumentů v České republice - byl vyhodnocen peruánskou stranou jako velmi přínosný, byl Národní archiv koncem roku 2009 oficiálně požádán o uspořádání 14 denního cyklu přednášek přímo v Limě. M. Ďurovič a B. Bartl společně se zástupcem Katedry restaurování Univerzity Pardubice J. Šíblem připravili na základě žádosti peruánské strany dvoutýdenní kurz „Restoration and Conservation of Objects of Cultural Heritage Seminar-Archival and Library Documents“, který se uskutečnil na přelomu listopadu a prosince 2010 v peruánské Limě (Archiv Ministerstva zahraničních věcí Peru).

Oddělení péče o fyzický stav archiválií v roce 2010 (květen-červen) navštívila vedoucí restaurátorského oddělení Archivu Slovinské republiky v Lublani prof. dr. Jedert Vodopivec, která přednesla na Vysoké škole chemicko-technologické a Univerzitě Pardubice dvě přednášky. Dále pak oddělení ve spolupráci s Odborem archivní správy a spisové služby MV se podílelo na přijetí delegace slovinských archivářů, restaurátorů, architektů ve dnech

3.–8. 10., kteří se zajímali o zkušenosti s výstavbou archivních budov v ČR a také řadu archivních budov navštívili. Dále pak v oddělení vykonaly týdenní odbornou stáž dvě restaurátorky z Polska – Iwona Kotala-Skiba a Monika Bogacz-Walska.

## *Zahraniční styky*

Celkový počet zahraničních služebních cest pracovníků Národního archivu v roce 2010 činil 8 cest plánovaných, 7 cest neplánovaných, 17 cest z grantových prostředků.

### CHORVATSKO

Alena Pazderová, Jitka Křečková (účast na zasedání mezinárodního spolku ICARUS (projekty financované z komunitárních programů EU – digitalizace, interoperabilita, mobilita))

### ITÁLIE

Eva Gregorovičová (pokračování v průzkumu vztahů mezi fondem Rodinný archiv v toskánských Habsburků a fondy Státního archivu ve Florencii, tvorba společných nových pomůcek)

David Hubený (účast na kurzu IAS Autumn Archival School v Terstu)

Alena Pazderová (pokračování ve výzkumu bohemik v Archivio di Stato di Roma, kontrola nunciaturní korespondence z let 1592–1596 ve Vatikánském tajném archivu a Vatikánské knihovně a doplňování chybějících textů)

### PERU

Michal Ďurovič, Benjamin Bartl (na základě pozvání Ministerstva zahraničí Peru uspořádáno školení pro peruánské restaurátory archivních dokumentů, financováno z mimorozpočtových zdrojů).

### POLSKO

Michal Ďurovič, Benjamin Bartl, Libuše Holakovská (účast na mezinárodním semináři a workshopu v Katovicích zaměřeným na mimořádné události v archivech a připravenost na tyto události (spolupráce s Německem a Polskem v rámci projektů financovaných EU)).

### RAKOUSKO

Jan Kahuda (odborná stáž v Domácím, dvorském a státním archivu ve Vídni (projekt ICARUS, projekty financované z komunitárních programů EU – digitalizace, interoperabilita, mobilita).

Karel Koucký, Miroslav Kunt (účast na workshopu ARCHiNET v Linzi – získání zkušeností k elektronizaci archivních činností)

Alena Pazderová, Jitka Křečková (účast na zasedání mezinárodního spolku ICARUS a na zasedání konferenci „Archive on the web-Experiences,

Challenges, Visions“ (projekty financované z komunitárních programů EU – digitalizace, interoperabilita, mobilita)).

Miroslav Kunt, Monika Sedláková (archivní výzkum k problematice nuceného pracovního nasazení Čechů z Protektorátu Čechy a Morava v Říši)

Milan Vojáček, Karel Koucký, Jaroslav Šulc, Jan Županič, Marie Marešová, Tomáš Kalina, Jan Kahuda, Martina Jeránková, Jan Hrdina, Miroslav Kunt, Dagmar Kutílková, Eva Gregorovičová, Pavel Koblasa, Eva Drašarová (práce na grantovém projektu Průvodce po Rakouském státním archivu ve Vídni pro českého návštěvníka)

#### RUSKO

Jiří Křestan (studium archiválií k osobnosti Zdeňka Nejedlého v moskevských archivech)

#### SLOVENSKO

Blanka Hnulíková (účast na letní škole se zaměřením na konzervaci fotografických materiálů s názvem Module3)

Filip Paulus (vystoupení a zúčastnění se symposia na téma Prezentace nalezených důlních map z oblasti bývalého Rakousko-Uherska)

Alena Šimánková (účast na semináři na téma Proces H v Bratislavě)

#### SRN

Zdeňka Kokošková, Alena Skipalová (archivní výzkum k problematice nuceného pracovního nasazení Čechů z Protektorátu Čechy a Morava v Říši)

Zdeňka Kokošková, Jaroslav Pažout (účast na konferenci v Berlíně ke končícímu projektu Nucené nasazení)

Karolína Šimůnková, Zbyšek Stodůlka (získání poznatků v dlouhodobém ukládání elektronických dokumentů, elektronizaci spisové služby a konzultace problematiky předarchivní péče)

### *Preventivní péče o archiválie a průzkumy jejich fyzického stavu*

Projekt hromadného odkyselování zůstává nadále prioritou nejen Národního archivu, ale celého českého archivnictví. Pro budovu Národního archivu v Dejvicích, před kterou probíhá intenzivní stavební činnost související s výstavbou městského okruhu Pražný most – Špejchar, byl krizový plán Národního archivu rozpracován až do stádia instrukcí pro jednotlivé krizové si-



tuace. Bohužel se nepodařilo zorganizovat praktické cvičení, které by tyto instrukce prověřilo v praxi a ukázalo na případné chyby a nedostatky.

Významnou aktivitou v oblasti krizového plánování je práce v European Working Group on Disaster Prevention, která v září 2010 v polských Katowicích zorganizovala setkání zástupců Polska, České republiky a Spolkové republiky Německo, jehož tématem bylo krizové plánování a archivech a praktické cvičení zaměřené na povodně. V rámci tohoto semináře se setkali zástupci archivních správ všech zemí a slavnostně spustili webové stránky [www.euraned.eu](http://www.euraned.eu) (European Archival Network for Disaster Management).

V roce 2010 bylo vydezinfikováno celkem 2 366,5 bm archiválií, z toho 1 687,5 bm archiválií archivu a 679 bm z jiných archivů a institucí.

V rámci zajišťování preventivní péče o archivní fondy průběžně probíhaly průzkumy fyzického a mikrobiologického stavu archivních fondů dle požadavků správců fondů. Zcela nově byl zahájen systematický průzkum fyzického stavu Sbírky map a plánů podle zvolených kritérií stupně poškození. Byl připraven průzkumový formulář včetně atlasu charakteristických poškození. V současné době končí tzv. zkušební průzkum, který bude vyhodnocen, a po připomínkování bude zahájen systematický průzkum.

Dále pokračovaly periodické kontroly bezpečnostních mikrofilmů. Analytickou metodou dle ČSN ISO 417 - Stanovení zbytkového thiosíranu ve zpracovaných fotografických materiálech metodou s methylenovou modří. Na základě těchto analýz byla provedena korekce technologického procesu zpracování mikrofilmů.

Celkem bylo provedeno 294 stěrů pro státní archiv a další instituce. U pozitivních nálezů provedena identifikace mikroorganismů, navíc u 21 stěrů z povodňových materiálů bylo prováděno širší spektrum analýz, včetně identifikace bakterií).

V roce 2010 pokračovalo druhým rokem zajišťování agendy mikrobiologické kontroly archivních a knihovních dokumentů institucí, pro které Národní archiv dezinfikuje jejich fondy (SOA Třeboň, SOKA Prostějov, SOA Litomyšle, Belfor Czechia).

## *Průzkum klimatické situace depozitních prostorů*

V roce 2010 proběhla kontrola mikrobiologické čistoty ovzduší 4 depozitních sálů v budově Národního archivu na Chodovci, u kterých bylo podezření, že byly kontaminovány avizovaným zaplísněním sálů užívaných oblastním ar-

chivem. V roce 2011 bude zahájen komplexní průzkum všech depozitářů Národního archivu.

Pro Galerii hlavního města Prahy byla provedena kontrola klimatických parametrů prostor nově zrekonstruované Bílkovy vily, které byly určeny pro uložení fotografické sbírky.

## *Příprava archiválií na výstavy*

Rozsáhlou činnost představují výstavy a práce s nimi související. I když Národní archiv v současné době nepořádá samostatné výstavy, jeho archivní fondy jsou velmi často požadovány různými institucemi k zapůjčení na výstavy. Proto je do výstavní činnosti zahrnována nejen kontrola fyzického stavu archivních dokumentů a výstavních prostor, ale nově i příprava návrhů smluv o výpůjčce, včetně zajištění záznamů o ocenění, protokolů o stavu archiválií apod.

## *Konzervování a restaurování archiválií*

I v roce 2010 pokračovalo konzervování a restaurování soudních spisů Státního soudu Praha, obdobně tak pokračovaly knihařské práce pro Český statistický úřad dle Dohody o spolupráci při konzervaci a restaurování dokumentů zasažených povodněmi v roce 2002 mezi Ministerstvem spravedlnosti a Národním archivem.

Na základě podepsané smlouvy mezi Národním archivem a Královskou kanonií premonstrátů na Strahově pokračovala i v roce 2010 systematická konzervace listin a pečetí z fondu Řád premonstrátů, i když v podstatně menším rozsahu.

Restaurátorské pracoviště 10. oddělení umístěné v budově Národního archivu Milady Horákové 133, Praha 6 i v roce 2010 pokračovalo v restaurování a ukládání pergamenových listin fondu Řád maltézských rytířů do ochranných obalů, které bylo zahájeno již v roce 2006. V roce 2010 bylo konzervováno a restaurováno 129 papírových a pergamenových listin z tohoto fondu a uloženo do speciálních krabic. Dále bylo komplexně restaurováno a konzervováno 129 ks pečetí z fondu Řád maltézských rytířů, Archiv České koruny a České gubernium- listiny. V rámci studentských prací bylo konzervováno (čištění) 23 ks pečetí z fondu Řád Křížovníků.

Restaurátorské pracoviště na Chodovci pokračovalo v restaurování a konzervování archiválií přijatých již minulých letech, nebo zahájilo práce

na nově přijatých archiváliích. Jednalo se o systematickou konzervaci následujících archivních fondů: Desky zemské větší, Rodinný archiv Metternichů, Rodinný archiv toskánských Habsburků, Národní výbor 1848, Židovské kontrolní matriky, Indikační skici, dále byly konzervovány jednotliviny z dalších fondů.

V roce 2010 také pokračovaly restaurátorské a konzervátorské práce na soudních spisech Státního soudu Praha (20 kartonů) a bylo převázáno posledních 5 bm dokumentů a statistických ročenek Českého statistického úřadu.

### *Bezpečnostní snímkování a reprografie*

Pokračovala příprava k snímkování fondů Komorní soud, Archiv pražského arcibiskupství – úřední knihy a Knihy židovských familiantů, Ministerstvo vnitra – Nosek. Průběžně pokračovalo i plánované zhotovování bezpečnostních negativů listin řádových archivů, tj. listin Řádu maltézských rytířů, Řádu premonstrátů Strahov a Řádu křižovníků (fotografováno celkem 527 ks listin).

Bylo započato s masivním předáváním zabezpečovacích negativů fondu Řádu maltézských rytířů (celkem předáno 3 776 ks negativů k listinám do inv. č. 1300) k definitivnímu uložení mimo budovu, v níž se nacházejí originály.

Dále byly provedeny kontroly fyzického stavu archivních souborů Hermanová Ljuba, Fotoarchiv K. H. Franka, Ústřední dopravní institut a průběžně pokračovaly periodické kontroly fyzického stavu bezpečnostních mikrofilmů, kde byly zjištěné nedostatky (např. chybějící alonže) okamžitě odstraněny.

### *Digitalizace*

V současné době je kladen důraz na digitalizaci archiválií, která je levnější a pro uživatele představuje jistý komfort při studiu archiválií. Již v roce 2003 jsme připravili „návrh základní koncepce“ digitalizace a shodli jsme se na tom, že je vhodné digitalizovat archiválie, které badatelé hojně využívají – a tedy poškozují, ale jejich stávající fyzický stav (pokud se sníží frekvence využívání) ještě není tak špatný, aby musely být snímkovány do 35mm bezpečnostního mikrofilmu. Vlastními silami jsou ve fotografickém ateliéru Chodovec v současné době digitalizovány především archivní soubory 3. od-

dělení a v menší míře 8. oddělení (negativy, které nelze v původní podobě předkládat ke studiu).

Byly zhotoveny podrobné manuály k obsluze jednotlivých skenovacích zařízení a byl dohodnut postup při pořizování digitálních reprodukcí, včetně technických parametrů (vycházejí z koncepce Národního digitálního archivu). Dále byl v roce 2009 sestaven „soupis“ archivních souborů, které by bylo vhodné digitalizovat (vychází z požadavků jednotlivých oddělení). Proběhl průzkum problematiky v zahraničí, který byl shrnut v materiálu Jaroslav Šulc – Karel Koucký, Digitální konverze analogových dokumentů v metodikách vybraných zahraničních kulturních institucí.

Přípravy k digitalizaci dalšího nově zpracovaného fondu Státní tajemník u úřadu říšského protektora byly zahájeny v posledním čtvrtletí roku 2009 a koncem téhož roku byly předány 8. oddělení první kartony. Půjčování originálů je ve studovně uzavřeno a badatelé jsou odkázáni na studium digitálních kopií (podobně jako u digitalizovaného fondu Německé státní ministerstvo, jehož prezentace proběhla při velkém zájmu odborné veřejnosti v červnu 2010). Na podzim loňského roku byla příprava ukončena a na konci roku bylo již vlastními silami naskenováno asi 100 kartonů. Digitalizáty se postupně připojují k inventáři uloženému v programu JANUS a jsou badatelům k dispozici na serveru badatelna.cz

Současně proběhla příprava k digitalizaci fondu MV – Nosek. Pro plánovanou digitalizaci byly připravovány fondy Komitét pro umožnění studia ruským a ukrajinským studentům v ČSR a Ruské a ukrajinské spolky a organizace. Digitalizace by měla být zahájena v roce 2011. Příprava k digitalizaci probíhala i u fondů Sbírka map a plánů a Sbírka plakátů a u obou rodinných archivů (plánovaná digitalizace v roce 2011 v rámci projektu MoM/ICARus)

Při digitalizaci policejních konskripcí v roce 2010, bylo rozlepeno posledních 19 kartonů (do kart. 739), nafotografováno 141 kartonů (do kart. 687), tj. cca 140 000 snímků. Editováno bylo 122 kartonů (do kart. 650 s mezerami), tj. cca 350 000 záznamů. Na internetu bylo k 31. 12. 2010 zpřístupněno cca 600 kartonů, tj. cca 1 600 000 záznamů. Projekt bude v roce 2011 ukončen.

V prvních dvou měsících roku 2010 pokračovala také masová digitalizace listin po r. 1526 v rámci projektu Monasterium (financováno z komunitárních programů Evropské unie), která byla úspěšně dokončena. Bylo digitalizováno 3 103 ks listin a pořízeno 10 075 skenů. Souběžně byla prováděna i kontrola metadat, která jsou po částech předávána do vídeňské centrály k vyvěšení na webovou stránku [www.monasterium.net](http://www.monasterium.net). Průběžně byla prováděna revize přepisů inventářů fondů digitalizovaných v rámci tohoto projektu do PC formulářů za pomoci externistů. Na jaře se podařilo ukončit i di-

digitalizaci indikačních skic a nově byla koncem roku započata digitalizace židovských a židovských kontrolních matrik, s čímž původně nebylo v plánu na r. 2010 počítáno. Od října probíhaly přípravné práce pro digitalizaci fondu Židovské kontrolní matriky (HBM). Připraven byl celý fond (1 009 ks matrik), digitalizováno zatím 164 ks matrik. Koncem roku 2010 se započalo i s přípravou fondu Židovské matriky (HBMa) pro digitalizaci (2 400 ks z celkového počtu 3000). Tyto práce budou pokračovat v r. 2011.

## *Informatika*

Řada činností v oblasti informačních technologií vychází z potřeb fungování informačních technologií v Národním archivu, a proto se jedná o rutinní práce technické podpory, údržby a oprav. Úsek informačních technologií 5. oddělení je (jako do jisté míry servisní pracoviště) v permanentním časovém tlaku. Denně řeší úkoly a problémy, které vyplývají z běžného fungování, vedle toho musí řešit řadu dlouhodobých koncepčních záležitostí (dlouhodobé uchovávání a zpřístupňování elektronických dokumentů, digitalizaci, tvorbu a zveřejňování elektronických archivních pomůcek apod.).

V roce 2010 pokračovalo přejímání, evidence, uložení a zpřístupnění digitálních dokumentů. Jednalo se zejména o digitalizované fondy Německé státní ministerstvo a Státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě. V současné době jsou uloženy digitální a digitalizované dokumenty 76 archivních fondů. Objem digitálních dokumentů je 2,5 TB a objem digitalizovaných 9,3 TB. V návaznosti na získání diskového pole sponzorským darem od firmy Mercedes pokračují práce na realizaci souběžného uložení dat na Chodovci a v Dejvicích. Výsledkem bude vyšší bezpečnost dat a snazší (rychlejší) přístup k digitalizovaným archiváliím na 1. oddělení.

V roce 2010 pokračovala příprava projektu Národního digitálního archivu. Dne 18. 5. 2010 byla vyhlášena výzva č. 10 Integrovaného operačního programu, na kterou Národní archiv reagoval podáním projektové žádosti. Tato žádost byla na základě věcného hodnocení a doporučení hodnotící komise schválena (č. j. MV-62036-16/OSF-2010 z 18. 11. 2010). Vydání právního aktu se předpokládá v lednu 2011.

Technická podpora uživatelských aplikací probíhala rutinně. Problémy přetrvávají s IS badatelna.

Zásadním problémem, který byl vyřešen, byl přístup k elektronickému podacímu protokolu. Tento není již podporovaným produktem a nebylo

možné ho instalovat na nové PC s OS Windows7. Proto byl vytvořen webový prohlížeč, který umožňuje vyhledávání spisů v protokolu a jejich zobrazení.

Nový pracovník na ½ úvazku provedl analýzu stávajícího webu a připravil některé podněty pro postupnou úpravu webu v souladu se současnými trendy v této oblasti. Základním úkolem, který bude dokončen v roce 2011, byla analýza a testování redakčních systémů založených na různých platformách. V tuto chvíli je připravována implementace redakčního systému, jež bude otestována na nově koncipovaném segmentu webu NA týkajícím se archivních pomůcek a digitalizovaných materiálů.

5. oddělení zajistilo připojení k systému spisové služby provozovanému na Ministerstvu vnitra, instalaci klientů v síti Národního archivu, spolupracovalo na zavedení elektronických podpisů a certifikátů.

## *Spisová služba*

Ve výroční zprávě obvykle nebývá tato část samostatně zmiňována, avšak rok 2010 byl ve vedení spisové služby Národního archivu zlomový. V prvé řadě bylo třeba se připravit na elektronický systém spisové služby, a to především tvorbou nových spisových norem. Ty staré byly s menšími či většími změnami „opisovány“ v průběhu uplynulých padesáti let. Nové, připravené pro rok 2011, znamenají razantní změnu. Na počátku roku připravil podklady spisového a skartačního řádu ing. Kunt a do konce března proběhlo první a druhé připomínkové kolo; zároveň se připomínkoval i nově připravený Spisový a skartační plán (dr. Benešová). Od června měla být spuštěna testovací databáze eSSL – GINIS a chtěli jsme spisové normy pokud možno dotvořit v souladu se systémem a jeho možnostmi. Databáze však byla uvedena do testovacího provozu až koncem října (na začátku září absolvovali vedoucí oddělení základní školení) – nejprve bylo třeba řešit připojení k serveru MV a následně nebylo připraveno nastavení u České pošty. Na „dotvoření“ spisových norem tedy mnoho času nezbývalo. Poslední připomínkové kolo bylo uzavřeno 15. 11. 2010 a zaslané připomínky byly akceptovány nebo vypořádány a normy vstoupily v platnost podpisem ředitelky dne 21. 12. 2010.